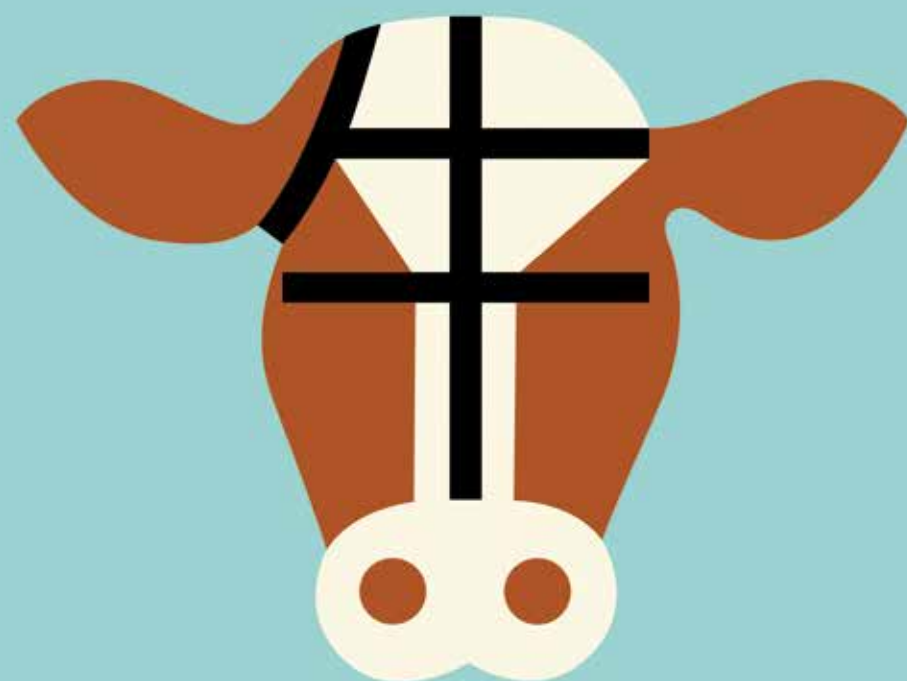

HET FACT-FLIP-ACT-MODEL VOOR EFFECTIEF TAALONDERWIJS

Een samenspel tussen online leeromgeving,
activerende didactiek en docentgedrag

Hoe kun je als taaldocent binnen de beschikbare onderwijstijd meer tijd creëren voor toepassing? Wat is de beste manier om in een andere taal te leren communiceren? Hoe zorg je ervoor dat leerlingen de benodigde voorkennis hebben voor het voeren van een dialoog? Een veel gehoord antwoord op deze vragen is door onderdompeling natuurlijk, of, in onderwijstaal, ‘doeltaal is voertaal’. Maar hoe kan je dit in de praktijk realiseren voor een nieuw te leren taal? Dat is de uitdaging waar een vreemdetalendocent voor staat. Met deze vragen ging de hogeschool Windesheim aan de slag om de minor Chinees te ontwikkelen.

MARLIES RIJBROEK

De belangstelling voor Chinees in het Nederlandse onderwijs nam een aantal jaar geleden flink toe. Dat was toen voor de lerarenopleiding van de hogeschool Windesheim de aanleiding om een minor Chinees te ontwikkelen. Maar we bedachten dat het goed zou zijn, wilden we succesvol onderwijs ontwikkelen voor een vreemde taal die niet zoals het Engels overal te horen is, dat we eerst een beeld kregen van hoe Chinees in Nederland onderwezen werd – met als doel te leren van de opgedane ervaringen. Daarom startten we met een onderzoek naar de kenmerken van het taalonderwijs Chinees in Nederland. We vonden vaak het volgende lesmodel: eerst een uitleg geven, dan oefeningen doen en vervolgens een dialoog uitvoeren. We vernamen echter dat leerlingen moeite hadden om tot gesprekjes te komen.

Om meer input te krijgen onderzochten we ook

buitenlandse onderwijscontexten en we vonden inspirerende lesmodellen voor Chinees waarbij leerlingen tot meer taalproductie kwamen. En terwijl het aantal lessen voor Chinees op Nederlandse scholen beperkt was, ontdekten we door de vergelijkingen van de benodigde leertijd voor verschillende talen (zie <bit.ly/ltn-onderwijstijd>), dat juist voor het leren van Chinees bijna vier keer zoveel tijd nodig was dan voor Europese talen. Geen wonder dat leerlingen moeite hebben om tijdens de les tot actieve taalproductie te komen! Hoe konden we die andere lesmodellen die tot meer taalproductie leidden, toepassen en de onderwijstijd verlengen? Konden de principes van bijvoorbeeld *flipping the classroom* ons helpen aan meer leertijd?

In dit artikel beschrijven we een aantal inspirerende lesmodellen en hoe ze samen met de principes van *flipping the classroom* leidden tot ons huidige ‘fact-flip-act-model’. We bespreken de opzet van de lessen, de

student- en docentervaringen, de resultaten, de rol van de docent, de succesfactoren en de overdraagbaarheid naar andere talen en onderwijstypes.

Inspiratie

Een van de inspiratiebronnen voor ons was het onderdompelingsonderwijs uit de Verenigde Staten waarbij basisschoolleerlingen activerend, met beeld- en spellelementen, in de doel- en moedertaal les krijgen om taalvaardig in twee talen te worden. Een andere inspiratiebron was het lesmodel dat de Amerikaanse Brigham Young University (BYU) in Salt Lake City gebruikt (Christensen & Warnick, 2006). Daarin krijgen studenten één lesuur per week een fact-les in hun moedertaal over de feiten van de taal. De andere vier dagen krijgen ze toeassingslessen – act-lessen – in het Chinees. Voorafgaand aan deze lessen bereiden de studenten zich voor. De voorbereiding wordt gecheckt met een toetsje aan het begin van iedere les.

Ook inspirerend was het lesmodel van de International School of Chinese studies in Xi'an: in hun opzet krijgen studenten aan het begin van de les tien minuten voorbereidingstijd voor de korte, daaropvolgende toets ter controle op het doen van hun huiswerk. Tijdens de les wordt aandacht besteed aan nieuwe woorden, dialogen en zinspatronen, waarbij deze samen hardop opgezegd en herhaald worden en waarbij de docent betekenissen verduidelijkt met tekeningen op het bord.

De studentvoorbereiding voorafgaande aan de act-les doet denken aan de structuur van *flipping the classroom* (Braathen & Rotvold, 2014; Brame, 2013), omdat die methodiek een structuur biedt waarbij leerlingen zich voorbereiden op de les. Het voordeel en uitgangspunt van deze structuur is dat vanwege de voorbereiding er tijdens de klassikale les niet meer zoveel uitgelegd hoeft te worden. Daardoor kunnen leerlingen zich tijdens de les bezighouden met toepassen van het geleerde met als gevolg een hoger leerrendement. De voorbereiding bestaat vaak uit digitale opdrachten, lees-

en kijkmateriaal. De uitdaging is dat deze voorbereiding ook daadwerkelijk plaatsvindt. Bij BYU en in Xi'an lossen ze dit op met toetsjes aan het begin van de les.

Fact-flip-act

Het fact-flip-act-model (ffa-model) is gebaseerd op bovenstaande input en werkt voor Chinees als volgt (zie ook kader 1): op de maandag wordt in een klassikale fact-les het lesmateriaal voor de hele week in de moedertaal geïntroduceerd, op dinsdag en donderdag bereiden studenten zich in de flip-lessen (beide over de helft van de lesstof) voor op respectievelijk de woensdag en vrijdag, de act-lessen (over dezelfde helft van deze lesstof). Deze starten met een toetsje (inclusief voorbereidingstijd) en aansluitend geven docenten op een activerende manier doeltaalonderwijs gebaseerd op de voorbereide lesstof.

Op maandag tijdens de fact-les introduceert de docent in het Nederlands de lesstof voor de hele week. Het gaat om de betekenis en uitspraak van de nieuwe woorden per hoofdstuk van het lesboek en de toepassing van deze woorden in zinsstructuren. De introductie gebeurt met behulp van PowerPoints. Op de slides zijn bijpassende beelden bij de woorden geplaatst die de betekenis van de woorden visualiseren. Bij het tonen van de PowerPoint oefent de docent specifieke uitspraken met de studenten en verduidelijkt de uitspraak door middel van geïntegreerde videoclips. Daaropvolgend doen studenten samen oefeningen aan de hand van takenkaartjes. Door deze aanpak doen de studenten een eerste leerervaring met de lesstof op voorafgaande aan de zelfstudie de dag erna.

Op dinsdag en donderdag bestuderen de studenten via Windesheims online leeromgeving deze lesstof middels de flip-lessen, die een duidelijke leervolgorde aan geeft en diverse type hulpmiddelen integreert: luisterfragmenten en authentieke Chinese videoclips passend bij het te leren vocabulaire, *learning apps* als Quizlet om de woorden mee te oefenen, downloadbare documenten met geschreven uitleg over de uitspraak, en als vervolgoefeningen inleveropdrachten, zowel schriftelijk als op

dag 1 maandag	dag 2 dinsdag	dag 3 woensdag	dag 4 donderdag	dag 5 vrijdag
fact	flip 1	act 1	flip 2	act 2
introductie over de lesstof van de hele week in het Nederlands	voorbereiding: eerste helft van de lesstof	toetsje en actieve les in het Chinees	voorbereiding: tweede helft van de lesstof	toetsjes en actieve les in het Chinees

Kader 1. Weekstructuur minor Chinees

Door de flip-lessen bereiden de studenten zich op actieve wijze voor op de act-les van de dag erna

video. De docent geeft op de schriftelijke opdrachten online individuele feedback, op video-opdrachten via WhatsApp. Door deze flip-lessen bereiden de studenten zich op actieve wijze voor op de act-les van de dag erna.

Studenten beginnen de act-lessen met tien minuten individueel de voorbereide lesstof nogmaals over te kijken, waarna ze een formatief toetsje doen over de bestudeerde en eerdere lesstof. Zo wordt de benodigde herhaling van de lesstof ingebouwd, weet de docent of de studenten zich hebben voorbereid, ervaren de studenten dat de voorbereiding gecheckt wordt en krijgt de docent zicht op hun leervorderingen.

Na het toetsje zijn de docent en de studenten afwisselend actief. Tijdens de les spreekt de docent voornamelijk in de doeltaal en visualiseert waar nodig wat er wordt bedoeld. De woorden en de dialoog van de desbetreffende les worden door de docent en daarna door de studenten gezamenlijk hardop herhaald om de nieuwe klanken, intonatie- en zinspatronen in te laten slijten. De studenten spreken de dialogen in tweetallen nog eens hardop uit. Vervolgens worden weer klassikaal zinspatronen van de huidige en eerdere lessen met elkaar verweven om het eerder geleerde te integreren met de nieuwe lesstof, en ook hiermee wordt hardop geoefend. Deze zinspatronen heeft de docent tijdens het toetsje als voorbereiding al achter op het schoolbord geschreven.

Daarna zijn er interactieve opdrachten waarbij de studenten in semigestructureerde gesprekjes de lesstof verder oefenen. Vaak lopen de studenten dan door het lokaal en moeten ze steeds aan andere studenten dezelfde vragen stellen, naar antwoorden luisteren of informatie verzamelen, waarbij door de herhaling de inhoud meer kans krijgt te beklijven. In het verloop van de opdracht laten de studenten de voorbeeldstructuur steeds meer los. Studenten voelen zich niet geremd om met de doeltaal te oefenen doordat ze in groepjes oefenen of door de klas lopen; zo kunnen ze, zonder zich bekeken te voelen, in een veilige leeromgeving oefenen. Om de inhoud van de lessen nog eens te kunnen bekijken zijn, naast de flip-lessen, alle materialen van de fact- en act-lessen ook online beschikbaar. Dit is tevens handig als studenten een keer niet bij de les kunnen zijn; zo raken ze niet achterop.

Ervaringen

Omdat motivatie een belangrijke factor voor het succes is, zijn studenten van de minor Chinees bevraagd op hun

inzet op de drie onderdelen van het model. Voor de fact-lessen gaf 76 procent van de studenten zichzelf een 'ruim voldoende tot goed', voor de flip-lessen gaf 92 procent van de studenten zichzelf een 'ruim voldoende tot goed' en voor hun inzet tijdens de act-lessen gaf 72 procent van de studenten zichzelf zelfs een 'goed tot zeer goed'. Op de vraag wat het model betekend heeft voor hun leerproces werd het vaakst het gemak van de overzichtelijke structuur genoemd en de duidelijkheid wat ze elke dag moesten doen. Verder gaven ze aan dat deze structuur hen motiveerde om te leren en naar de les te komen.

De ervaring van de docenten is dat de inrichting van de leeromgeving eerst een flinke investering betreft. Er moeten toetsjes worden ontworpen, veel divers bijpassend materiaal verzameld en authentiek materiaal gemaakt en verwerkt in de elektronische leeromgeving (elo). Voor de uitvoering van de fact- en act-lessen werden per les veel activiteiten ontworpen om de taalvaardigheid te oefenen. Dat was veel werk, maar daarmee is er nu genoeg activerend materiaal voorhanden waaruit geput kan worden voor de lessen en kost de voorbereiding nog maar weinig tijd. De docenten vinden de ingerichte leerstructuur heel prettig werken, omdat alle leerfasen zijn voorbereid, waardoor ze de handen vrij hebben om de studenten tijdens de les te begeleiden. Daarnaast is te merken dat de studenten actief zijn en ervaren de docenten dat studenten echt aan het leren zijn.

Resultaten

Het leren van de Chinese taal maakt onderdeel uit van een intensieve minor, waarbij ook het cultuurgedeelte pittig is. We zetten de 30 studiepunten (840 uur) voor de minor ook echt in en geven van tevoren aan dat, om in één semester het ERK-niveau A1 te halen, er hard gewerkt moet worden. Als eindtoets doen de studenten voor alle vier de vaardigheden een A1-toets. De verdeling van de lessen door de week heen en de stapsgewijze opbouw van de lesstof houden studenten gemotiveerd en binnen boord. Door de elo kunnen de docenten de studenten volgen en coachen. Door dit alles halen de meeste studenten de eindstreep met een goed resultaat.

Een goede lesopbouw is nog geen garantie voor een goede les. Docenten moeten de leiding nemen en duidelijk zijn in hun verwachtingen. Wat voor leerlingen op school geldt, geldt ook voor studenten: voor het beste

maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
flip 3	flip 4	act en fact	flip 1	flip 2
voorbereiding via elo/website	voorbereiding via elo/website	act: toetsje en actieve les fact: introductieles in het Nederlands	voorbereiding via elo/website	voorbereiding via elo/website

Kader 2. Voorbeeld van een weekstructuur met een les op woensdag

resultaat moeten docenten een adaptief leerklimaat scheppen (Stevens, 2004), waarin aan de basisbehoeften autonomie, relatie en competentie wordt voldaan. In de act-lessen krijgen de studenten veel autonomie en door de leerstappen tijdens de les kunnen de studenten zich continu competent voelen. In de activiteiten die studenten steeds samen met klasgenoten uitvoeren tijdens de les, ervaren studenten relatie. Door de voorbereide structuur studeren studenten autonoom, weten ze waar ze aan toe zijn en hebben de docenten in de les tijd om aandacht te besteden aan het leerproces en aan de individuele student.

Succesfactoren

In de lesevaluaties geven de studenten aan dat de prettige sfeer tijdens de lessen, de interactie met de medestudenten en de betrokken begeleiding van hun docenten bijdragen aan hun studieplezier. Ook geven ze aan dat de duidelijke lesstructuur waar precies in staat aangegeven wanneer je wat moet doen – met veel variatie en nadruk op communicatie – hen motiveert voor de les. Een andere succesfactor die studenten noemen is dat alle materialen online beschikbaar zijn en dat door de variatie aan leermaterialen in de flip-lessen er ook keuzemogelijkheden zijn passend bij ieders individuele leer voorkeur. Als laatste noemen ze de toetsjes, die zijn een goede stok achter de deur. Daardoor blijven ze aan het werk en hebben ze goede resultaten, waardoor ze zich competent voelen: studenten merken al snel dat ze iets kunnen, en dat hun tijdsinvestering loont.

Net als in de minor Chinees zijn er in het voortgezet onderwijs meerdere taallessen per week. Een ffa-weekstructuur kan toegepast worden voor elke taal, voor elk studietempo en voor elk schooltype, ook als het niet een volledig nieuw te leren taal betreft; immers de oriëntatie op de nieuwe lesstof tijdens de fact-les geeft elke leerling de mogelijkheid te weten waar het over gaat, wat en hoe er precies geleerd moet worden en wat er van hem

of haar verwacht wordt.

Bij maar één taalles per week, is een andere structuur mogelijk: dan kan (1) het laatste deel van een taalles de introducerende fact-les zijn voor de volgende keer, (2) het huiswerk voor de volgende les nu verpakt worden in een voorbereidende flip-les – bijvoorbeeld in de leeromgeving van de school, maar dit kan ook op papier –, en (3) de volgende les beginnen met de act-les, inclusief het toetsje over diezelfde lesstof (zie kader 2). Op deze wijze wordt op Windesheim ook de wekelijkse Spaanse les ingericht.

Conclusie

Het bieden van een goed uitgedachte leeromgeving voor de hele week, waardoor de studenten als het ware ondergedompeld worden en hun leertijd wordt verlengd, is een beproefd alternatief onderwijsmodel dat werkt. Door de structuur weten studenten wanneer, wat en hoe ze moeten leren en blijven ze actief. En de docenten spelen tijdens de les een belangrijke rol door toetsjes te geven en het stimuleren van de interactie. Dit alles helpt voor de motivatie en draagt bij aan de spreekvaardigheid. We kunnen concluderen, des te meer tijd er gestopt wordt in de voorbereiding, des te leuker de lessen – voor student én docent – en des te beter het resultaat. Dit ffa-model laat zien hoe effectief taalonderwijs een samenspel kan zijn tussen online leeromgeving, activerende didactiek en docentgedrag. ■

LITERATUUR

- Braathen, S., & Rotvold, G. (2014). Flipping the classroom. *Shaping Business Education M-PBEH Journal*, 1(1), 1–9.
- Brame, C. (2013). *Flipping the classroom*. Geraadpleegd via <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/flipping-the-classroom/>
- Christensen, M., & Warnick, P. (2006). *Performed culture: An approach to East Asian language pedagogy* (Serie Pathways to advanced skills, deel 11). Columbus: Foreign Language Publications.
- Cummins, J. (2009). Bilingual and immersion programmes: Approach for didactic design. In M. Long & C. Doughty (Red.), *The handbook of language teaching* (p. 161–181). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Stevens, L. (Red.). (2004). *Zin in school*. Amersfoort: CPS.

nieuws

Toekomstgericht onderwijs

In het voortgezet onderwijs streven scholen die werken vanuit een innovatief onderwijsconcept ernaar leerlingen betekenisvol onderwijs te bieden. Zij lopen bovendien voorop in het vinden van oplossingen voor uitdagingen als het ontwikkelen van ‘21e-eeuwse vaardigheden’, het motiveren van leerlingen en rekening houden met individuele verschillen. De oplossingen die deze scholen vinden, zijn vaak echter weinig toegankelijk voor andere scholen. Ook hebben zij moeite hun opbrengsten in het niet-cognitieve domein zichtbaar te maken. In het project Toekomstgericht Onderwijs zijn daarom tien scholen voor voortgezet onderwijs samen met onderzoekers aan de slag gegaan om zowel die oplossingen als die resultaten zichtbaar te maken. De focus is gelegd op het werken aan en meten van andere dan traditionele onderwijsdoelen.

Eerst is verkend en beschreven wat de scholen zoal doen en verstaan aan ‘andere doelen’. De onderzoekers identificeerden zes soorten doelen die gemeenschappelijk waren: persoonsvorming, maatschappelijke bewustwording, kritisch denken, creativiteit, zelfsturing en samenwerken. Duidelijk werd dat werken aan andere doelen een meervoudig proces is: het heeft gevolgen voor de inrichting van het curriculum, voor de didactische aanpak, voor het pedagogisch handelen en voor de organisatie van de school. Dat kost veel tijd, creativiteit en energie, en het vergt veel van docenten.

Vervolgens hebben alle deelnemende scholen met behulp van ontwerponderzoek een interventie onderzocht voor het werken aan een of meer ‘andere doelen’ die relevant waren voor hun eigen school. De scholen richtten hun onderzoeken op de doelen zelfsturing, creativiteit, kritisch denken en verantwoordelijkheid. Daarbij werd ook aandacht besteed aan strategieën om tegemoet te komen aan differentiële leerbehoeften. De onderzochte interventies varieerden van coaching van leerlingen tot *team teaching* en het werken met bijzondere vakken.

Parallel hieraan hebben de onderzoekers zich gericht op het meetbaar maken van ‘andere doelen’. Een belangrijke vraag hierbij was of de innovatieve scholen er beter in slagen om deze onderwijsdoelen te realiseren dan andere scholen. Om hier zicht op te krijgen is bij 1063 leerlingen van vijftien scholen een vragenlijst afgenomen over hun vaardigheden passend bij deze doelen en over de aandacht die hun school daaraan besteedt. Ook zijn toetsresultaten taal en rekenen verzameld, om te kunnen nagaan of werken aan andere doelen ten koste gaat van werken aan traditionele doelen. Op innovatieve scholen bleken leerlingen meer aandacht te ervaren voor toekomstgerichte doelen dan op andere scholen. Er waren geen verschillen tussen innovatieve en andere scholen in door leerlingen gerapporteerde vaardigheden, noch in toetsresultaten. De volledige onderzoeksrapportages zijn te downloaden op <bit.ly/lm-innov>. NRO

Spelling en grammatica

In 2008 liet onderzoek van Valerie Van Vooren zien dat laatstejaarsleerlingen algemeen secundair onderwijs (aso) in Vlaanderen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) in Nederland (N = 359) een aantal eindtermen/kerndoelen Nederlands voor spelling en grammatica niet of nauwelijks haalden. Uit recent replicatieonderzoek van Filip Devos en Judit De Vilder blijkt dat de situatie in de afgelopen tien jaar niet is verbeterd.

De nieuw onderzochte cohorten Vlaamse en Nederlandse participanten (N = 362) uit het laatste jaar aso en vwo legden dezelfde test af als in 2008. De test ging over de spelling van woorden en werkwoorden, en de benoeming van woordsoorten en zinsfuncties. Er werd in de eerste plaats onderzocht of de minimumdoelen Nederlands in 2018 behaald werden voor spelling en grammatica. Vervolgens werden de testresultaten vergeleken met de cijfers van 2008.

In tien jaar tijd is het niveau van de laatstejaarsleerlingen voor spelling licht achteruitgegaan, maar de resultaten voor grammatica, vooral voor zinsontleding, zijn sterker gedaald. Vlaamse laatstejaarsleerlingen aso halen de eindtermen voor spelling en woordsoorten. Zinsontleding vormt voor de meeste groepen een probleem. Volgens de onderzoekers is in tien jaar tijd de kennis van zinsfuncties drastisch, in Nederland zelfs dramatisch, gedaald. In alle vier de onderzochte domeinen (spelling van woorden, spelling van werkwoorden, woordsoortenkennis en zinsontleding) doen Vlaamse aso-leerlingen het beter dan Nederlandse vwo-leerlingen, scores vrouwen beduidend beter dan mannen, en leerlingen Latijn beter dan niet-latinisten. *Tijdschrift over Taal*

